

„Sfântul și Marele Sinod”, numit și „Sinodul Panortodox din Creta” și-a început activitatea în termenii stabiliți de întâistătători în ianuarie 2016 la Chambésy: delegațiile au ajuns pe 16 iunie, pe 17 a avut loc sinaxa întâistătătorilor, pe 19 iunie întâistătătorii au slujit împreună la Heraklion, iar pe 20 a avut loc ședința oficială de deschidere. Lucrările Sinodului s-au încheiat sâmbătă pe 25 iunie, iar în data de 26 a avut loc o nouă slujbă a întâistătătorilor (cu precizarea că arhiepiscopul Elladei Ieronim nu a slujit, ci doar a asistat), la care a fost citită Enciclica Sinodală.

Despre toate acestea însă, vreau să fac unele observații:

1. Așa cum au anunțat în prealabil, 4 din cele 14 Biserici Autocefale (Patriarhiile Antiohiei, Moscovei, Bulgariei și Georgiei) nu au participat la acest Sinod, chiar dacă li s-au făcut câteva invitații repetate de a veni. Patriarhii Antiohiei și Moscovei au trimis câte o adresare patriarhului Constantinopolului și tuturor participanților în care au confirmat neparticiparea. Mai mult decât atât, patriarhul Kiril și-a exprimat speranța că *„întâlnirea (nu Sinodul! – n.n.) din Creta poate fi un pas important în depășirea neînțelegerilor apărute. Ea poate contribui la organizarea Sfântului și Marelui Sinod cu participarea fără excepții a tuturor Bisericilor Autocefale Locale și să fie o reflectare vizibilă a unității Sfintei Biserici Ortodoxe a lui Hristos, pentru care s-au rugat și pe care au așteptat-o predecesorii noștri adormiți întru fericire”*. Cu alte cuvinte, ceea ce s-a întâmplat zilele trecute în Creta, pentru Patriarhia Moscovei nu a fost Sinod, ci o simplă „întâlnire”. În consecință, nici un sait oficial al Bisericii Ruse n-a publicat absolut nimic despre deschiderea sau lucrările Sinodului. La fel au procedat și Bisericile Antiohiei și a Georgiei. Numai bulgarii au dat câteva informații sumare despre Sinod, numindu-l ca atare „Sfântul și Marele Sinod”.

2. Deși Regulamentul „Sfântului și Marelui Sinod” (art. 1) aprobat în ianuarie 2016 la Chambésy spune că Sinodul Panortodox poate fi convocat doar cu aprobarea tuturor întâistătătorilor, iar patriarhul Antiohiei n-a fost de acord cu convocarea acestuia până la elucidarea unor probleme, patriarhul Bartolomeu al Constantinopolului s-a pus în fruntea adunării din Creta și a declarat deschiderea „Sfântului și Marelui Sinod”. În cuvântarea sa de deschidere, patriarhul Bartolomeu a regretat absența celor 4 patriarhii dar, totodată, a subliniat faptul că lipsa unora de la Sinod nu împiedică desfășurarea lui și nici nu știrbește din autoritatea lui. Tot la ședința de deschidere (pe 20 iunie), în special arhiepiscopul Anastasie al Albaniei, a pus în discuție corectitudinea și eficacitatea „principiului consensului”, care nu poate fi aplicat rigid, așa cum consideră mai ales Patriarhiile absente de la Sinod. Bineînțeles, s-au citat Canoanele 8 Trulan și 40 de la Laodiceea, cu următoarele concluzii:

a) este important că la Sinod au fost invitați toți, dar lipsa unora nu împiedică organizarea Sinodului și nu-i știrbește autoritatea;

b) autocefalia Bisericilor Locale se limitează la dreptul de auto-administrare, dar nu implică dreptul de a boicota sinodalitatea panortodoxă. (Cf. *Circulara Sinodală*, I.5).

Sinodalii din Creta au făcut [referință și la unele Sinoade Ecumenice](#), la care de asemenea nu au participat toate patriarhiile, mai ales că pe atunci erau doar cinci (pentarhia).

3. Delegația Bisericii Greciei a venit cu mai multe amendamente la documentele propuse spre aprobare. Câteva dintre ele au fost acceptate și se reflectă în

documentele finale într-o variantă de compromis. Cum anume s-a ajuns la acest compromis nu știm, pentru că dezbaterile sinodale au fost secrete, iar serviciul de presă al Sinodului (în frunte cu arhiepiscopul Job de Telmessos) ne-a prezentat doar informații vagi și lipsite de relevanță. Unii speakeri au ținut adevărate predici de la pupitrul de presă, confirmând faptul că nu prea avem oameni care să depășească limbajul clerical dominat de „expresii teologice șablon”. Din acest punct de vedere, a fost bine că unele Biserici, inclusiv BOR, au delegat pentru conferințele de presă persoane laice care, după părerea mea, au avut o prestație mediatică mai bună decât clericii.

În general, toată lumea a fost nemulțumită de lipsa de transparență a Sinodului și de „măsurile draconice de securitate”. Unele agenții de presă precum „Romfea” și altele au părăsit insula Creta, întrucât aflarea lor acolo nu avea nici un rost. Posibilitatea de a prezenta obiectiv lucrările Sinodului sau de a interacționa cu sinodalii a fost practic imposibilă.

4. În legătură cu dezbaterile presinodale asupra unor documente și, în special, a textului despre „Relația Bisericii Ortodoxe cu restul lumii creștine”, majoritatea saiturilor ortodoxe (mai ales de limbă română) au mediatizat doar pozițiile conservatoare ale mitropoliților Hierotheos Vlachos și Athanasie de Limassol. Dar au existat și voci diferite și chiar contrarii, nu mai puțin argumentate, cum ar fi *Răspunsul Patriarhiei Ierusalimului la convocarea Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe* (vezi textul în [greacă](#) și [rusă](#)), care însă n-au fost prea mult mediatizate.

După cum au observat mai mulți teologi redevabili, începând cu epoca comunistă, ortodocșii nu mai sunt capabili să poarte dezbateri teologice constructive, iar ierarhia (probabil de mai demult) nu este capabilă să discute cu poporul și să-i explice ce hotărâri vrea să ia la Sinod, și de ce acestea trebuie luate anume așa și nu altfel. În consecință, toată lumea discută doar ceea ce știe sau i se spune, iar ierarhii sinodali adoptă uneori ceva nemaiauzit de popor, fiind considerați trădători și eretici. Deci, problema constă în lipsa de comunicare a ierarhilor cu propriul popor. Anume aceasta este și cauza neparticipării Bisericilor Ruse și Georgiene la Sinod, care ani de-a rândul și-au manipulat turma cu teorii vechi-calendaristice ridicate la nivel de dogme și au promovat atitudini răutăcioase față de eterodocși (deși ierarhii înșiși se întâlneau, mâncau și beau pe la adunările ecumeniste fără sfială), iar acum nu știu cum să explice toate astea propriului popor.

5. Pentru corectitudinea dezbaterilor pe marginea documentului despre „Relațiile Bisericii Ortodoxe cu restul lumii creștine”, voi reda în câteva argumente din *Răspunsul Patriarhiei Ierusalimului* (elaborat de profesorul canonist Theodor Yiangou). După cum se știe, cei mai mulți s-au arătat revoltați de folosirea cuvântului „biserică” cu referire la confesiunile eterodoxe, iar în documentul final al Sinodului acest termen este acceptat doar ca „denumire istorică” (art. 6).

Pentru a clarifica puțin lucrurile, e bine să știm că termenul „biserică” se folosește cu referire la confesiunile eterodoxe în majoritatea manualelor de teologie dogmatică, dar și în scrierile unor teologi asceți cum a fost, de exemplu, părintele Gheorghios Kapsanis, egumenul Mănăstirii Grigoriou din Athos. Acesta din urmă scria cuvântul „Biserică” cu majusculă doar în cazul Bisericii Ortodoxe, iar în celelalte cazuri le scria cu minusculă – diferență care se făcea și în documentul sinodal. Mai mult decât atât, eterodocșii și mai ales romano-catolicii sunt numiți „biserică” chiar de unele sinoade

anti-latine (!), precum și în cărțile de cult. De exemplu, în „Rânduiala” primirii latinilor în Biserica Ortodoxă, aprobată de „Sfântul și Marele Sinod” din 1484 sub conducerea patriarhului Simeon al Constantinopolului, printre altele se spune: „Vrei tu, omule, să devii ortodox și să te lepezi de toate dogmele rușinoase și străine ale latinilor, adică despre pogorârea Duhului Sfânt, căci ei greșit gândesc și cred că El purcede și de la Fiul, și de slujirea cu azime și de celelalte obiceiuri ale *bisericii* lor, care nu concordă cu Biserica sobornicească și ortodoxă a Răsăritului?” (Πάλλη-Ποτλή, Σύνταγμα..., vol. 5, p.144). Același termen se folosește și într-o „Rânduială” mai târzie de primire în Biserica Ortodoxă a unui latin: „Disprețuiești și te lași de inovațiile *bisericii* apusene...?”, „Scuipi tu asupra stropirii la Sfântul Botez în *biserica* apuseană...?”, „Te lepezi și te scârbești de afirmațiile nebune ale *bisericii* apusene...?” ș.a. (vezi. π. Γεωργίου Μεταλληνού, «Ὁμολογῶ ἐν βάπτισμα», Athena 1996, p. 134 și urm.). Pe lângă Sinodul din 1484, la un alt Sinod important care a avut loc în Cipru în 1406, președintele Sinodului, Iosif Vrienios (mentorul lui Marcu Eugenicul), de asemenea folosește pentru confesiunea romană-catolică termenul de „biserică”. Același termen îl folosește și patriarhul Ieremia al II-lea al Constantinopolului cu referire la luterani. Prin urmare, există destule texte dogmatice și liturgice importante care admit folosirea termenului „biserică” cu referire la confesiunile eterodoxe.

Prin urmare, exprimarea din documentul final al Sinodului (art. 6) mi se pare destul de echilibrată: „*Biserica Ortodoxă recunoaște denumirile istorice ale bisericilor și confesiunilor eterodoxe cu care nu se află în comuniune...*”. Cu alte cuvinte, noi folosim expresia „Biserica (Romano-)Catholică” doar pentru că aceasta a fost cândva Biserică și, în virtutea denumirii istorice, noi acceptăm acest titlu inclusiv atunci când comunitățile ortodoxe semnează contracte juridice cu „Biserica Catholică”, de la care închiriază lăcașe de cult în Occident. Dar recunoașterea acestei denumiri istorice și juridice nu înseamnă și recunoașterea caracterului eclesial al confesiunii respective, căci aceasta ar atenta la „unicitatea” Bisericii mărturisită în Crez.

Dar de ce episcopii noștri n-au ieșit să explice poporului aceste lucruri, știind că, de jumătate de an încoace textele presinodale fac furori pe internet, iar diferiți fanatici semidocti numeau apriori și continuă să mai numească Sinodul din Creta drept unul „tâlhăresc”?

6. Același document al Patriarhiei Ierusalimului aduce numeroase mărturii patristice care vorbesc despre atitudinea pe care trebuie să o avem față de eterodocși. De exemplu, Sf. Marcu Eugenicul se adresa frumos romano-catolicilor și considera că „Îl avem pe același Hristos și aceeași credință..., și cinstim aceeași Treime...” (Μάρκου Ἐφέσου Εὐγενικοῦ, Τῶ μακαριωτάτῳ Πάπῳ τῆς Πρεσβυτέρας Ρώμης, *Τὰ ἐύρισκόμενα ἅπαντα*, vol. 1, p. 197 și urm.). De asemenea vedem că monahii athoniți îi primeau pe latini la slujbe pentru că, zice Grigorie Iviritul, „italienii și noi *avem același botez și mărturisim aceeași Sfântă Treime*, dar alte învățături și dogme diferă mult de ale noastre. Cele mai importante și demne de dispreț sunt proasta închipuire despre purcederea Duhului Sfânt și folosirea azimelor, din cauza cărora, celelalte scaune patriarhale s-au despărțit de papa vechii Romei, și această despărțire continuă până astăzi” (J.-B. Pitra, *Analecta sacra*, vol. VI, p. 247). Și Theodor Balsamon, marele canonist bizantin, admite participarea eterodocșilor la slujbele noastre și spune: „acesta este obiceiul Bisericii creștine sobornicești ca atunci când sfințiții patriarhi slujeau la sărbători, veneau armeni și latini, și cu toată evlavlia stăteau la Liturghie și nimeni nu-i alunga. Iar atunci când ieșeau împreună cu

ortodocșii se închinau și, sărutând mâna patriarhului, primeau binecuvântare și li se dădea anafură (antidoron). Patriarhii fiind ucenicii lui Hristos nu-i alungau afară când aceia veneau. Vă este destul că voi nu primiți sfințire de la ei, pentru că nu sunt ortodocși și despărțiți. Dar dacă ei caută la voi sfințire, voi nu trebuie să-i alungați, așa cum am spus mai înainte” (Vezi Πάλλη-Ποτλή, Σύνταγμα..., vol. 4, p. 460). Aceeași poziție o avea și patriarhul Dositei al Ierusalimului (sec. XVII), care într-o scrisoare către Mihail al Belgradului spune: „Când în biserica noastră vin să asculte Liturgia armenii, nu-i alungați, pentru că aceasta contravine canoanelor. Dar întrucât sunt armeni, ei nu trebuie să se împărtășească cu Preacuratele Taine, dar să ia anafură (antidoron) nu-i împiedicați...”.

Cu siguranță aceste mărturii ale Tradiției Bisericii nu sunt pe placul fanaticilor care, niciodată n-au avut un contact real cu alți creștini și se comportă de parcă ar fi gata să-l spânzure și pe primul catolic care-i iese în cale. Dar faptul că un milion de români slujesc Liturgia ortodoxă în biserici catolice din Italia și alte vreo 700-800 de mii în Spania, nu știu de ce nu deranjează pe nimeni, ci ni se pare un lucru firesc. Nu zic că și noi trebuie să dăm biserici romano-catolicilor, dar nici să-i alungăm imediat cum ne-au trecut pragul, crezând că în felul acesta respectăm canoanele.

Mărturisesc foarte sincer că nu sunt adeptul compromisului dogmatic și prefer să slujesc în garaj sau pe deal, decât să mi se dea o biserică catolică cu careva condiții ecumeniste. Dar, din fericire, nimeni nu ne pune astfel de condiții, ci suntem chemați pur și simplu să fim oameni și să înțelegem că avem aceeași Evanghelie. Numai proștii se tem să discute cu alții, iar mărturisirea și Adevărul sunt de partea celor care dau dovadă de curaj, înțelepciune, sinceritate și iubire.

7. Dintre toate documentele Sinodului din Creta, *Enciclica Sfântului și Marelui Sinod și Circulara Sinodală* (ambele alcătuite „ad hoc”) par a fi cele mai bune texte. În mod deosebit m-a bucurat punctul I.3 din Circulară, care spune: „ Prin intermediul Sinoadelor Ecumenice și Locale Biserica a binevestit taina Sfintei Treimi revelată în înomenirea Fiului și Cuvântului lui Dumnezeu. Lucrarea sobornicească [a Bisericii] continuă neîntrerupt în istorie prin următoarele sinoade, care [de asemenea] au autoritate ecumenică, printre care au fost: Marele Sinod (879-880) convocat în timpul Marelui Fotie, patriarhul Constantinopolului; Marele Sinoade convocate în timpul Sfântului Grigore Palama (1341, 1351, 1368), în timpul cărora a fost mărturisit adevărul credinței cu referire la purcederea Sfântului Duh și la împărtășirea omului din energiile dumnezeiești necreate; apoi Sfintele și Marele Sinoade de la Constantinopol – din 1484, care a condamnat Sinodul unionist de la Florența (1438-1439) și Sinoadele din 1638, 1642, 1672, 1691 care au condamnat rătăcirile protestante, precum și Sinodul din 1872, care a condamnat etnofiletismul ca erezie eclesiologică”.

Astfel, ideea că „Biserica are doar 7 Sinoade Ecumenice, iar al 8-lea nu poate fi”, a fost parțial depășită. Vom vedea cum va fi reflectată această hotărâre sinodală în manualele de istorie bisericească.

8. Deși Biserica Ortodoxă n-a mai avut Sinoade serioase de mult timp și ar avea multe de spus credincioșilor săi și lumii întregi, Sinodul din Creta nu a reușit să spună nici măcar ceea ce și-ar fi dorit. Biserica Ortodoxă se laudă cu trecutul (fără să fi învățat lecțiile din trecut), vorbește într-un limbaj de lemn și se luptă pentru teritorii și scaune. Foarte multe probleme au rămas și vor rămâne nerezolvate pentru

mult timp înainte. Iată, de exemplu, și anul acesta nou-calendariștii vor ține 2 zile de post în cinstea Apostolilor (contrar Tipicului), iar vechi-calendariștii – 15 zile...

În altă ordine de idei, este foarte probabil ca patriarhii și episcopii care au avut curajul să se adune la Sinod și să spună ceva, vor fi considerați de unii ca „trădători ai Ortodoxiei”, iar cei care au lipsit de la Sinod, deși anterior au semnat toate documentele, acum vor fi tentați să se dea „mari apărători ai credinței”, atrăgând simpatia „conservatorilor”. La moment, chiar dacă Sinodul n-a fost panortodox, Ortodoxia nu este dezbinată și nu avem schisme vizibile între cele 14 Biserici Autocefale. Dar dacă ispita polarizării între „conservatori” și „liberali” va fi acceptată de unii ierarhi (în special dintre cei care au lipsit), aceasta ar putea deveni o mare problemă pentru unitatea și sinodalitatea Bisericii noastre.